

O.V. İbadlı, N.B. Hüseynova

**AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASININ
MƏRKƏZİ NƏBATAT BAĞI - 75
(AMEA Mərkəzi Nəbatat Bağının inkişaf tarixi haqqında qısa
məlumat)**

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının 65 illiyinə həsr olunur

Bakı – 2009

Mərkəzi Nəbatat Bağının Elmi şurasının qərarına əsasən
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının 65 illiyi ilə
əlaqədar çap olunur.

Redaktorlar : b.e.n V.S. Fərzəliyev
R.İ. Babayev

A M E A M Ə R K Ə Z İ N Ə B A T A T B A Ğ I - 75 (Mərkəzi Nəbatat Bağının inkişaf tarixi haqqında qısa məlumat). Bakı, «Elm», 2009

Kitabçada 1934-2009-cu illər ərzində AMEA Mərkəzi Nəbatat Bağının keçdiyi tarixi inkişaf yolu, laboratoriyaları və ekspozisiyaları haqqında məlumat verilir. Kitabça Bağın tikintisi, ekspozisiyaların yerləşməsi, müxtəlif bitkilərin fotosəkilləri ilə zənginləşdirilmişdir.

Kitabça nəbatatçılar, Bağa gəzintiyə gələnlər, o cümlədən müəllim, tələbə, bağ həvəskarları və geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Ön söz

Elmi-tədqiqat işləri aparılmayan Nəbatat bağı – adicə parkdır, elmi-tədqiqat işləri aparılan Bağ isə cəmiyyətin inkişafında, onun maarifləndirilməsində mühüm rol oynayır.

Belə bağlardan biri də ərazisi 45,5 hektar olan və Bakının cənub-şərq sisteminin yaşıl zonasına daxil olaraq, onun yaşıl mədəni mərkəzi hesab olunan Azərbaycan MEA-nın Mərkəzi Nəbatat Bağıdır.

Yarandığı 1934-cü ildən Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Botanika İnstitutunun nəzdində bir şöbə kimi fəaliyyət göstərən Nəbatat bağı 2000-ci ildə Azərbaycan MEA Rəyasət Heyətinin qərarı ilə Botanika İnstitutunun strukturundan ayrılaraq Biologiya Elmləri Bölməsi nəzdində sərbəst elmi-tədqiqat təşkilatına çevrildikdən sonra ictimaiyyət arasında daha böyük marağa səbəb olmuşdur.

Bağın nadir bitki kolleksiyaları ilə tanış olmaq, onun çiçək ətirli havasını udmaq və fisünkar gözəlliyini seyr etmək üçün hər il minlərlə şagird və tələbə, şəhərimizin qonaqları, respublikamızda fəaliyyət göstərən səfirliklərin nümayəndələri, xarici ölkələrin alimləri Bağı ziyarətə gəlirlər. Burada elə bitkilərlə tanış olmaq olar ki, onlar artıq itmək təhlükəsi altındadırlar. Seyrçilər sahəsi 45,5 hektar olan Mərkəzi Nəbatat Bağının xiyabanları ilə irəliləyərkən maraqlandıqları bitkilərin adını, cinsini, vətəni azərbaycan, rus və latın dillərində bitkilərin üzərindən asılmış lövhəciklərdən öyrənə bilirlər.

Bitki aləmi hədsiz deyildir, yalnız onlara göstərilən diqqət və qayğı təbiətin bizə bəxş etdiyi bu gözəlliyi qoruyub saxlamağa imkan verir. Bağda Azərbaycan florasından olan bitkilərlə bərabər, dünyanın müxtəlif botaniki-coğrafi zonalarından olan (Şərqi Asiya, Şimali Amerika, Aralıq dənizi hövzəsi və s.) çox qiymətli ağac, kol, çiçək, ot bitkiləri vardır.

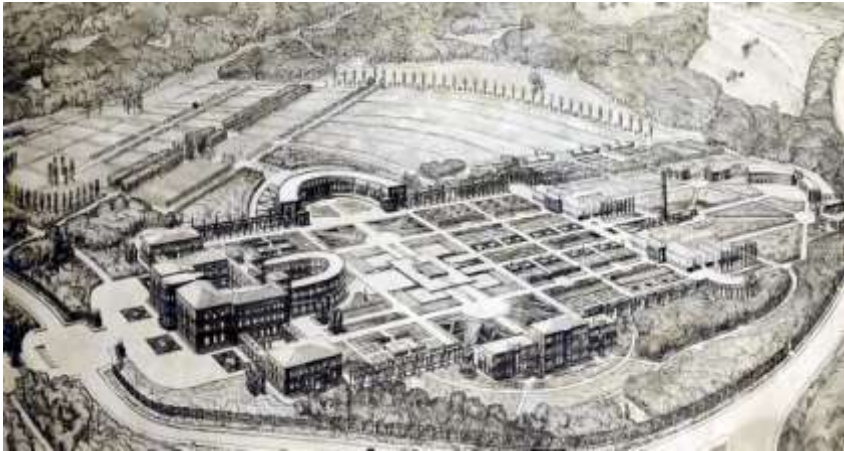
Şəhərimizin ən yüksək nöqtəsində yerləşən Mərkəzi Nəbatat Bağı həm də bir mədəni-maarif ocağı kimi biologiya elminin nailiyyətlərini əhali arasında təbliğ edir.

MƏRKƏZİ NƏBATAT BAĞININ İNKİŞAF TARİXİ

Başlanğıc (1934-1940)

1934-cü ilin iyun ayının 15-də Azərbaycan SSR Xalq Komissarları Soveti Bakı Sovetinə Nəbatat bağının salınması üçün vəsait ayrılmasını tapşırır. Beləliklə, 1934-cü ilin ikinci yarısından bağın tikintisinə başlanılır və inşaat materialları almaq üçün maliyyə xərcləri ayrılır. 1934-cü ilin iyul ayının 3-də Nəbatat bağı və Nəbatat institutu üçün Dağüstü parkdan (indiki «Şəhidlər xiyabanı»ndan) başlamış «Qurd qapısı»na gedən yol arasında 80-100 hektar sahə ayrılması və sahənin su ilə təchiz edilməsi barədə qərar qəbul edilir.

1935-ci ildə Nəbatat bağının ilk direktoru Mixail Vasilyeviç Brjezitski təyin olunur və bağda toxum, qələm, tinglərlə əkin işinə başlanılır.

Bağın əsas sahəsinin nəzərdə tutulmuş layihə planı

Bağın salınması üçün ayrılmış ərazi

Nəbatat bağının bazası əsasında 1936-cı ildə Botanika institutu təşkil olunur və Nəbatat bağı bir şöbə kimi institutun nəzdində fəaliyyət göstərməyə başlayır. 1938-ci ildən Nəbatat bağının direktoru vəzifəsinə Həmid Musa oğlu Qədirov təyin edilir.

1935-1938-ci illər ərzində Nəbatat bağında institut binası, oranjereyalar, istixanalar, bağın əməkdaşları üçün yaşayış binası, emalatxana, təsərrüfat binası inşaat olunur. Bu vaxtdan etibarən bağın sahəsində Azərbaycan florasından, eləcə də ekzot texniki, dərman bitkilərinin kolleksiyasının yaradılması ilə yanaşı, onların üzərində elmi-tədqiqat işləri aparılır.

1936-1937-ci illərdə ekspedisiya, ezamiyyətlər və toxum mübadiləsi yolu ilə digər Nəbatat bağlarından alınan əkin və səpin materialları hesabına açıq və örtülü sahələrdə (oranjereya və istixanalarda) bir çox bitkilərin kolleksiyası yaradılır.

1937-1940-cı illər ərzində bağ üçün nəzərdə tutulan ərazidə neft quyularının qazılması ilə əlaqədar olaraq bu əsas sahə alınır və bağda yalnız 16 hektar qalır.

Tikinti və əkin işlərinin başlanması

Müharibə və müharibədən sonrakı illər (1941-1960)

Ağır müharibə illəri (1941-1945) ilə əlaqədar olaraq tikintinin dayandırılmasına, introduksiya işlərinin ləng getməsinə baxmayaraq, yerli floradan olan ot və ağac bitkilərinin üzərində tədqiqatlar, həmçinin kolleksiyaların genişləndirilməsi işləri davam etdirilir.

1948-ci ildən H.M.Qədirovun Azərbaycan Pədoqoji İnstitutuna keçməsi ilə əlaqədar Nəbatat bağına rəhbərlik 1949-cu ildən müvəqqəti olaraq Əhməd Şərbət oğlu Hacıyevə həvalə olunur. Ə.Hacıyev az müddət işlədikdən sonra vəfat edir və onun yerinə 1950-ci ildə bağın əməkdaşı Muxtar Əli oğlu Rəhimov təyin olunur. Bu vaxt bağın ərazisini genişləndirmək məqsədilə Əhmədli yaylasında yeni bağ sahəsi ayrılır və orada xeyli işlər görülməklə ağaclar əkilir. 1954-cü ildə Əhmədliyə olan sahə bağdan alınır və əsas işlər bağın indiki ərzində aparılır.

1952-ci ildən Nəbatat bağına rəhbərlik Qasım Fərrux oğlu Axundova tapşırılır. Bir neçə il ərzində bağda xeyli işlər görən Q.F.Axundovun Nəbatat institutunun elmi işlər üzrə direktor müavini vəzifəsinə keçməsi ilə əlaqədar olaraq Vahid Cəlal oğlu Hacıyev bağa yeni direktor təyin olunur. V.C.Hacıyev 1956-cı ildən 1957-ci ilin iyun ayına kimi Nəbatat bağına rəhbərlik edir və xeyli əkin kompaniyası aparır.

1957-ci ilin iyun ayından bağa rəhbərlik Leninqrad Meşə Mühəndisliyi Akademiyasını bitirmiş Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun müəllimi, k.-t.e.n. Üzeyir Musa oğlu Ağamirova həvalə edilir.

1950-1960-cı illər ərzində Nəbatat bağında suvarma suyunun olmaması introduksiya işlərinin aparılmasına maneçilik törədirdi. 1960-cı ildə Ceyranbatan su ambarının tikilməsi və həmin suyun Nəbatat bağına verilməsi, orada əkin və elmi-tədqiqat işlərinin genişləndirilməsinə imkan verdi. Elə həmin dövrdə bağın 16

hektarlıq sahəsinə yaxın olan 25 hektar yaşıllıq sahəsinin Nəbatat bağına verilməsi, bağın sahəsinin 41 hektaradək artmasına səbəb oldu.

Bağın xiyabanları (1945- 1965- cı illər)

İntibah illəri (1960-1980)

1960-1978-ci illər bağın çiçəkləndiyi illər hesab olunur. Bu illərdə Nəbatat bağı Bakı, Gəncə, Sumqayıt şəhərlərinin və Naxçıvan MR-nın yaşıllaşdırılması üçün 100 növdən ibarət 10 minlərlə ağac, kol və çiçək bitkiləri vermiş, o cümlədən Bakı şəhərinin Yaşıllaşdırma İdarəsinə və Abşeronun sənaye müəssisələrinə, Bakı Məişət Kondisionerləri zavoduna, Azərelektroterm, Radio, Gəmi təmiri zavodlarına, məktəb və bağçaların yaşıllaşdırmasına köməklik göstərmişdir. Bu illərdə Nəbatat Bağında M.Brjezitski, İ.Səfərov, M.Mikayılov, R.Rəhimova, A.Əliyev, S.Pityayev, Ü.Ağamirov, M.Ağamirova, M.Rəhimov, K.Quliyev, Ə.Məsiyev, T.Kazımova, İ.Qolnıyeva, Ş.Babayev, R.Babayev, C.Mirzəliyev, A.İsgəndərov, N.Babayev, A.Bayramov, O.İbadlı, M.Qurbanov və başqa görkəmli alimlər tədqiqat işləri aparmışlar.

Həmin illərdə Nəbatat bağı 70 xarici ölkənin 290 Nəbatat bağları ilə toxum mübadiləsi aparmış, dərman, efiryağlı, sənaye və bəzək əhəmiyyətli bitkilərin aqrotexniki tövsiyələrini hazırlayıb təsərrüfatlara vermişdir.

1970-ci ildən başlayaraq «Abşeronun və Bakı şəhərinin yaşıllaşdırılması haqqında» verilən dövlət qərarları Nəbatat bağında ağac və kol bitkilərinin introduksiya işlərinin daha da genişləndirilməsinə səbəb olur. Bu illərdə Nəbatat bağının yeni ərazisində botaniki-coğrafi prinsipə görə sahələrin yaradılmasına başlanılır. Bu məqsədlə Dövlət Layihə İnstitutunda xüsusi layihə hazırlanır. Layihədə yeni istixana və oranjeryaların tikilməsi nəzərdə tutulur. Ancaq Nəbatat institutunun yeni binasının tikilməsi ilə əlaqədar vəsaitin çatışmaması səbəbindən tikintinin sonraya saxlanılmasına baxmayaraq, elmi-tədqiqat işləri davam etdirilir.

1977-ci ildə akademik Həsən Əliyevin rəhbərliyi ilə xüsusi komissiya yaradılır. Həmin komissiya Bakı şəhər Yaşıllaşdırma Trestinin, Milli Elmlər Akademiyasının, Biologiya Elmləri Bölməsinin bir sıra institutlarının alimlərinin, Bakı şəhər Sovetinin nümayəndələrinin iştirakı ilə bağın inkişafı haqqında tədbirlər hazırlayır. Həmin tədbirlər Akademiya tərəfindən Nazirlər Sovetinə təqdim edilir və Nazirlər Sovetinin qərarı ilə bağın abadlaşdırılması məsələsi Bakı şəhər Abadlaşdırma Trestinə həvalə olunur və 1978-1980-cı illərdə yenidən Nəbatat bağın sahəsinin abadlaşdırılması işlərinə başlanılır, lakin çox təəssüflər olsun ki, bu işlər ləng aparılır.

1980-cı ilin axırlarında bağın direktoru vəzifəsinə b.e.n. Arif Əli oğlu Bayramov təyin edilir.

Durğunluq illəri

1980-cı illərin axırı və 1990-cı illərin əvvəllərindən Respublikadakı ümumi vəziyyətlə əlaqədar olaraq bağda heç bir iş aparılmamış, yay mövsümündə suyun çatışmaması, qışda oranjereyalarda istiliyin olmaması, əmək haqlarının az olması ilə əlaqədar fəhlə qüvvəsinin çatışmaması üzündən Nəbatat bağının qiymətli kolleksiyaları: Soğangülü (georgin), payızgülü, qarğasoğanı, buynuzbaş, qiymətli ağaclar, güllər, çəmən (qazon) və oranjereya bitkilərinin bir hissəsi məhv olub aradan çıxmışdı.

**Mixail Vasilyeviç
Brjezitski
(1935-1938)**

**Həmid Musa oğlu
Qədirov
(1952-1956)**

**Muxtar Əli oğlu
Rəhimov
(1950-1952)**

**Qasım Fərrux oğlu
Axundov
(1952-1956)**

Vahid Cəlal oğlu
Hacıyev
(1956-1957)

Üzeyir Musa oğlu
Ağamirov
(1957-1980)

Arif Əli oğlu
Bayramov
(1980-2000)

Oruc Vəli oğlu
İbadlı
(2000 - hal-hazırədək)

Mərkəzi Nəbatat Bağı – iri elmi-tədqiqat müəssisəsidir (2000-2009)

Akademik Cəlal Əlirza oğlu Əliyevin şəxsi təşəbbüsü və Azərbaycan MEA-nın Rəyasət Heyətinin «Nəbatat bağının fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında» 04 fevral 2000-ci il tarixli 7/2 sayılı qərarına əsasən Nəbatat bağı Botanika İnstitutunun tərkibindən ayrılaraq Biologiya Elmləri Bölməsi nəzdində müstəqil elmi-tədqiqat müəssisəsi kimi fəaliyyətə başladı. Bağın direktoru vəzifəsinə biologiya elmləri namizədi (hazırda Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, biologiya elmləri doktoru) O.V. İbadlı, elmi işlər üzrə direktor müavini vəzifəsinə kənd təsərrüfatı elmləri namizədi Ü.M.Ağamirov (hazırda biologiya elmləri namizədi V.S.Fərzəliyev), elmi katib vəzifəsinə isə biologiya elmləri namizədi, dosent N.B. Hüseynova seçildilər.

Bağın Nizamnaməsi, strukturu, Elmi şurasının tərkibi təsdiq edildi, Bağın nəzdində aspirantura fəaliyyətə başladı və Nəbatat bağının adı dəyişdirilərək «Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Mərkəzi Nəbatat Bağı» adlandırıldı.

Hazırda Mərkəzi Nəbatat Bağının nəzdində aşağıdakı laboratoriyalar fəaliyyət göstərir:

1. «Ağac və kol bitkiləri» laboratoriyası (rəhbəri b.e.n., dos. E. İsgəndər)
2. «Nadir və nəslə kəsilməkdə olan bitkilər» laboratoriyası (rəhbəri AMEA-nın müxbir üzvü O.İbadlı)
3. «Örtülü şəraitdə becərilən bitkilər» laboratoriyası (rəhbəri b.e.d., prof. A. Bayramov)
4. «Çiçəkçilik» laboratoriyası (rəhbəri b.e.n. A. İsgəndərov)
5. «Bitkilərin mühafizəsi və monitorinqi» laboratoriyası (rəhbəri b.e.n. V. Fərzəliyev)

Bu laboratoriyalarla yanaşı Mərkəzi Nəbatat Bağının nəzdində «Toxumçuluq» və «Bitkilərin xəstəlik və zərərvericilərlə mübarizə» sektorları da fəaliyyət göstərir.

Bu bölmələrdə 123 əməkdaş, o cümlədən 23 nəfər elmi işçi çalışır ki, onlardan 2 nəfəri Azərbaycan MEA-nın müxbir üzvü, 3 nəfəri elmlər doktoru, 13 nəfəri isə elmlər namizədidir.

Müstəqil elmi- tədqiqat müəssisəsi kimi fəaliyyətə başladığı vaxtdan Bağın əməkdaşları tərəfindən yerli və xarici mətbuatda 400- dən artıq məqalə, 4 monoqrafiya, 4 əsərlər toplusu, «Müalicə bitkiləri» seriyasından 10 kitabca və 4 dildə 2 hissəli «Nəbatat terminləri və bitki adları » lüğəti çapdan çıxmışdır.

Mərkəzi Nəbatat Bağının 75 illiyi ilə əlaqədar olaraq Bağda AMEA Biologiya Elmləri Bölməsi, Azərbaycan «Botaniklər Cəmiyyəti» və Mərkəzi Nəbatat Bağının dəstəyi ilə «Bioloji müxtəliflik və bitkilərin introduksiyası» Beynəlxalq elmi konfransı keçirilmişdir.

Hal-hazırda Bağda dünya standartları səviyyəsində 1 oranjerya və 2 istixananın tikintisinə başlanmışdır.

Himalay sidri

İstiqaməti

Mərkəzi Nəbatat Bağında elmi tədqiqatlar Azərbaycanda flora biomüxtəlifliyinin öyrənilməsi, genofondunun qorunması və səmərəli istifadəsi istiqamətində davam etdirilir. Bağın bütün elmi strukturları sənaye əhəmiyyətli nadir və nəsli kəsilməkdə olan bitkilərin biomüxtəlifliyi, introduksiyası və məlumat bankının yaradılması problemi üzrə elmi-tədqiqat işləri aparılırlar.

Ötən 75 il ərzində Mərkəzi Nəbatat Bağı geniş dairədə tanınmış iri tədqiqat mərkəzinə çevrilmişdir. Bağ tərəfindən aparılmış elmi tədqiqatların nəticələri bir sıra irihəcmli əsərlərdə əks etdirilmiş və dünyanın mötəbər nəşrlərində çap etdirilmişdir.

2006-cı ildən Mərkəzi Nəbatat Bağı Dünya Nəbatat bağlarının üzvü seçilmişdir.

75 il ərzində Bağda bir neçə min ağac, kol, çiçək, dərman və başqa texniki bitkilərin növ, forma və sortları (çəşidləri) sınaqdan keçirilmişdir. Nəticədə hazırda Bağda 2500-ə yaxın faydalı bitkilərin növ, forma və sortlarının zəngin kolleksiyası toplanmışdır. Bunlar yerli və dünyanın müxtəlif botaniki-coğrafi rayonlarının florasındadırlar. Kolleksiya 250 növə qədər ağac və kol Şərqi Asiya florasından olub, 30 növə qədər dovşanalması, yapon kriptomeriyası, himalay sidri, 20 növ dekorativ alma, 25 növ zirinc, ağcaqayın, itburnu, yemişan, sərvi, tuya və s. vardır. Şimali Amerika florasından tikanlı küknarı, nəhəng sekvoyanı, iriçiçək maqnoliyanı, 30 növə qədər yemişan, göyrüş, Aralıq dənizi florasından atlas sidrini, livan sidrini, çiyələk ağacını, qara şamı, bir çox buxur kolu növlərini, Qafqaz florasından şabalıdyarpaq palıd, eldar şamı, dəmirağacı, vələsyarpaq azad ağacını, mantar və daş palıdını, ipək akasiyasını və s. göstərmək olar.

Hazırda Bağda Qafqaz florasından olan 149 növ nadir və nəsli kəsilməkdə olan və adları keçmiş SSRİ-nin və Azərbaycanın «Qırmızı Kitab»larına daxil edilmiş geofit bitkilərin kolleksiyası

vardır. Uzun illər boyu Azərbaycan şəraitinə uyğunlaşan əzvay, zəfəran, çiriş, qulançar və ya mərəçüyüd və onlarla sənaye, texniki, dərman, ətirli-ədviyyalı, qida əhəmiyyətli bitkilər iş adamlarının diqqətini cəlb edə bilər və az məsrəflə, çox gəlir əldə etmək imkanı verir.

Mərkəzi Nəbatat Bağında çiçək bitkilərinin, o cümlədən soğanaqlı bitkilərdən-Soğangülü, Payızgülü, Qarğasoğanı, Dağlaləsi, Nərgiz, Sünbülçiçək, Süsən, 400-ə qədər qızılgül sortunun kolleksiyası toplanmışdır.

Mərkəzi Nəbatat Bağı dünyanın 100-dən artıq Nəbatat bağları ilə əlaqə saxlayır, toxum mübadiləsi edir və onlardan introduksiya üçün toxum alır.

Respublikamızın mərkəzində yerləşən yeganə Nəbatat Bağının kollektivi onu dünya standartları səviyyəsinə çatdırmaq, gələcək nəsillərə ərməğan etmək və inkişaf etdirmək üçün əlindən gələni əsirgəmir.

Bağdan bir görünüş

Bağda ekskürsiya

«Ağac və kol bitkiləri» laboratoriyası

2000-ci ildə yaradılmış «Ağac və kol bitkiləri» laboratoriyası Botanika İnstitutu nəzdində 1994-cü ildən fəaliyyət göstərən «Ağac bitkilərinin introduksiyası» laboratoriyasının bazası əsasında yaradılmışdır. Vaxtilə laboratoriyada Ü. M. Ağamirov, M. Ağamirova, T. Mehdiyev, Y. Zeynalov, N. Babayev, T. Məmmədov, R. Həsənova və b. çalışmışlar.

2000-2007-ci illərdə laboratoriyaya k./t.e.n. Ü. M. Ağamirov rəhbərlik etmiş, hazırda «Ağac və kol bitkiləri» laboratoriyasının rəhbəri dosent E. O. İsgəndərdir.

Əməkdaşları: AMEA-nın müxbir üzvü M. R. Qurbanov, b.e.n. C. D. Mirzəliyev, b.e.n., dos. E.P.Səfərova, b.e.n. dos. E. Y. Əliyev, b.e.n. dos. C. N. Nəcəfova, b.e.n. Ş. Hüseynov, elmi işçi S. Qarayev, böyük laborant E. Fərəcovadır.

Laboratoriya əməkdaşlarının yerinə yetirdikləri elmi-tədqiqat işlərinin istiqamətini Azərbaycan florasına daxil olan sənaye əhəmiyyətli, eləcə də nadir və nəsli kəsilməkdə olan ağac və kol bitkilərinin introduksiyası, reproduksiyası və repatriasiyasının, meyvə və toxumların biomorfologiyasının tədqiq edilməsi, genofondunun qorunması və məlumat bankının yaradılması təşkil edir.

Bağın xiyabanlarından bir görünüş

«Nadir və nəsli kəsilməkdə olan bitkilər» laboratoriyası

«Nadir və nəsli kəsilməkdə olan bitkilər» laboratoriyası hazırda Azərbaycan MEA – nın Biologiya Elmləri Bölməsi tərkibində müstəqil elmi-tədqiqat təşkilatı kimi fəaliyyət göstərən Mərkəzi Nəbatat Bağının ən qabaqcıl laboratoriyalarından biridir. Bu laboratoriyada nadir və nəsli kəsilməkdə olan bitkilərin biomüxtəlifliyinin öyrənilməsi, introduksiyası, reintroduksiyası (təbiətə qaytarılması), mühafizəsi və genofondunun yaradılması istiqamətində geniş elmi-tədqiqat işləri aparılır. Laboratoriyaya AMEA-nın müxbir üzvü, biologiya elmləri doktoru Oruj Vəli oğlu İbadlı rəhbərlik edir. Əməkdaşları: k.-t.e.n., dos. K. S. Əsədov, b.e.n., dos. N. B. Hüseynova, k.e.i. S. Q. Quliyeva, k.e.i. G. T. Əliyeva, böyük laborantlar - A. O. Nəsibova, S. N. Kazımova, A. A. Zərgərlidir. Laboratoriyada 2 aspirant və 5 dissertant elmi-tədqiqat işləri aparır.

«Nadir və nəsli kəsilməkdə olan bitkilər» laboratoriyasının ekspozisiya sahəsi Mərkəzi Nəbatat Bağının şimal-qərb hissəsində yerləşir. Nadir və nəsli kəsilməkdə olan ot bitkilərinin öyrənilməsi, onların gələcək nəsillər üçün qorunub saxlanması ən vacib və aktual məsələ olduğundan Azərbaycan florasında bitən nadir növlərin öyrənilməsi, itib batmaqda olan növlərin çoxaldılaraq geniş surətdə artırılması və onların genofondunun toplanması vacib məsələlərdən biridir. Uzun müddət floramızda bitən bir çox nadir növlər bir sıra səbəblər üzündən itib batmaq təhlükəsi altındadır. Bu təhlükəni aradan qaldırmaq üçün Mərkəzi Nəbatat Bağında geofit bitkilərindən ibarət dünya standartları səviyyəsində kolleksiya sahəsi yaradılmışdır. Bu kolleksiya introduksiya tədqiqatları üçün baza təşkil etdiyindən

geniş nümayiş üçün bağlı olan ərazidə yerləşmişdir. Hal-hazırda 9 kolleksiyada 96 cins, 610 növ, 300-dən artıq çeşid bitki vardır. Toplanmış kolleksiyanın 323 bitkisi üzərində sınaq keçirilmiş və onlardan 150-yə qədəri təsərrüfatlara tövsiyə edilmişdir. Bu işlər haqqında 2 müəlliflik şəhadətnaməsi alınmışdır. Bundan əlavə nadir və nəslə kəsilməkdə olan 149 bitkinin kolleksiyasını yaradılmış, həmin kolleksiya hesabına genofond yaradılaraq Azərbaycanda tükənməkdə olan nadir bitkilərin 60-dan çox növü reintroduksiya (təbiətə qaytarılmış) olunmuşdur.

O. V. İbadlı və onun tələbələrinin gərgin əməyi nəticəsində yaradılan bu kolleksiyada uzun illərin introduksiya sınağından keçmiş soğan, qulançar və ya mərəçüyüd, asfodelina, sünbülçizək, çiriş, lələvər, qazsoğanı, qarğasoğanı, gəmirici soğan, süsən, iksiolirion, iridodiktum, dağlaləsi, zambaq, nərgiz, zəfəran və s. kimi bitkilər vardır ki, onların 160-a qədəri Azərbaycanın və keçmiş ittifaqın «Qırmızı Kitab»larına daxil edilmişdir. Bu bitkilərin bir çoxu xalq təbabətində geniş istifadə olunur. Geofit bitkilərdən ibarət ekspozisiya səhəsi yaz aylarında öz əsrarəngiz gözəlliyi ilə insanı valeh edir

Nadir geofit bitkiləri sahəsi

Süsən kolleksiyası

«Örtülü şəraitdə becərilən bitkilər» laboratoriyası

«Örtülü şəraitdə becərilən bitkilər» laboratoriyası 2000-ci ildən yəni, Nəbatat bağı müstəqil Mərkəzi Nəbatat Bağı statusu aldıqdan sonra təşkil olunmuşdur. Laboratoriyaya b.e.d, professor Arif Əli oğlu Bayramov rəhbərlik edir.

Əməkdaşları: b.e.n., dosent Ş. N. Qasimov, elmi işçi Z. B. İslamova və böyük laborant M. Abdullayevadır.

Laboratoriyanın elmi istiqaməti tropik və subtropik zonalardan məhv olmaq təhlükəsi altında olan bitkilərin introduksiyası və mədəni floranın onların hesabına zənginləşdirilməsidir. Bu istiqamətdə aparılan işlər Nəbatat bağı üçün 1985-ci ildə Las-Palmasda qəbul edilmiş «Bitkilərin qorunması strategiyası»na uyğundur.

Laboratoriyanın oranjeryalarında 200-dən artıq tropik və subtropik bitkilərin kolleksiyası toplanmışdır ki, bunlardan da inzibati, sosial və ictimai obyektlərin daxili intryerlərinin yaşıllaşdırılmasında istifadə olunmaq üçün təklif edilir.

Hazırda laboratoriyanın bir oranjeryasının və iki istixanasının tikintisi gedir. Bununla eyni vaxtda tropik və subtropik kolleksiyasının zənginləşdirilməsi işləri davam etdirilir.

Oranjereyanın kompozisyonu bölmesinden görünüş

«Çiçəkçilik» laboratoriyası

Mərkəzi Nəbatat Bağında 75 il ərzində əsasən yaşıllaşdırmada istifadə edilən dekorativ ağac və kol bitkiləri ilə yanaşı, çiçək bitkilərinin də introduksiyası, öyrənilməsi və becərilməsinə geniş yer verilmişdir. Uzun illər Nəbatat Bağının əməkdaşları dekorativ bitkilərin introduksiyası, cinslər üzrə kolleksiyalarının yaradılması ilə məşğul olmuş, Bakı, Abşeron və Azərbaycanın digər iri sənaye şəhərlərinin yaşıllaşdırılmasına çoxlu sayda dekorativ ağac, kol və çiçək bitkiləri tətbiq olunmuş, bununla bağlı aqrotexnoloji təkliflər işləyib hazırlamışlar.

2000-ci ildə təşkil olunmuş «Çiçəkçilik» laboratoriyasında hazırda yeni çeşidli çiçək bitkilərinin introduksiyası ilə yanaşı, əvvəllər Bağda kolleksiyaları olmuş, lakin zaman keçdikcə itmək təhlükəsində olan çiçək bitkilərinin bərpa olunması işlərinə başlanmışdır.

«Çiçəkçilik» laboratoriyası təşkil olunduğu və fəaliyyətə başladığı gündən laboratoriyaya b.e.n. A. T. İsgəndərov rəhbərlik edir.

Əməkdaşları: k.e.i. A. M. Hüseynova, k.e.i. O. O. Qafarova, aqronom R. Əliyev.

“Çiçəkçilik” laboratoriyasında tədqiqat işləri əsasən qızılgül sortlarının introduksiyası və seleksiyası istiqamətində aparılır. Qızılgül kolleksiyasında müxtəlif bağ qruplarına mənsub ümumi sayı 8 mindən artıq olan 450-ə yaxın qızılgül sortu introduksiya olunmuşdur. Bu sortlar xarici ölkələrin (ABŞ, Fransa, Böyük Britaniya, Hollandiya, Rusiya, Ukrayna, Qazaxstan və s.) kultivarlarıdır. Bununla yanaşı seleksiya yolu ilə xeyli hibrid toxmacarlar yetişdirilmişdir. Onların hər biri gələcəkdə sort statusu almağa namizəddirlər. Azərbaycan Respublikası Kənd

Təsərrüfatı Nazirliyinin 4 aprel 2008- ci il tarixli 96 sayılı əmrinə əsasən Mərkəzi Nəbatat Bağında tumurcuq mutasiyası nəticəsində yaradılmış “Əsrin müqaviləsi”, “Sarı gəlin”, “Nazpəri” qızılgül sortları üçün Müəlliflik şəhadətnaməsi və Patent alınmışdır. (İcraçı: b.e.n A.T İsgəndərov).

Qızılgül kolleksiyası

Plefist qızılgüller

“Bitkilərin mühafizəsi və monitorinqi” laboratoriyası

«Bitkilərin mühafizəsi və monitorinqi» laboratoriyası 2009-cu ildən fəaliyyət göstərir. Laboratoriyaya b.e.n. Vahid Sabir oğlu Fərzəliyev rəhbərlik edir.

Əməkdaşları: k.e.i. F. S. Seyfullayev, k.e.i. A. A. Şərifova, baş laborant A. N. Səfərova və P. H. Əliyevdir. Laboratoriyanın tərkibində «Toxumçuluq» və «Bitkilərin xəstəlik və zərərvericilərlə mübarizə» sektorları fəaliyyət göstərir.

Laboratoriyanın elmi istiqaməti Azərbaycanın bitki örtüyünə antropogen təsirin öyrənilməsi, xüsusi mühafizə olunan ərazilərin bitkiliyinin monitorinqi, texnogen landşaftın rekultivasiyası işlərindən ibarətdir.

Şamaxı Dayağ Məntəqəsi (1984-2009)

1984- cü ildən Botanika institutunun nəzdində fəaliyyət göstərən və sahəsi 30 ha olan Şamaxı dayağ məntəqəsi də Nəbatat Bağının strukturuna daxil edilmişdir. Şamaxı dayağ məntəqəsinin yaradılmasında əsas məqsəd mayili, əkin yarasız və tamamilə eroziyaya uğramış torpaqlarda terras, xəndək, çala üsullarından istifadə edərək qozmeyvəliklərdən ibarət kolleksiya yaratmaqdan ibarət olmuşdur.

Əvvəllər dayağ məntəqəsində kırımdan gətirilmiş 30 çeşiddə qozmeyvəli bitki kolleksiya olduğu halda, son illərdə burada 100-ə qədər çeşiddə badam, qoz, şabalıd, fındıq bitkisinin kolleksiyası yaradılmışdır.